

Justis- og beredskapsdepartementet

Oslo, 12.02.2019

SAFOs høringsuttalelse på forslag om endringer i vergemålsloven

SAFO er en paraplyorganisasjon for Norges Handikapforbund (NHF), Norsk Forbund for Utviklingshemmede (NFU) og Foreningen Norges Døvblinde (FNDB). SAFO arbeider for likestilling og likeverd for mennesker med funksjonsnedsettelser, med lik rett til deltagelse i samfunnet. SAFO viser til Justis- og beredskapsdepartementets høringsnotat om endringer i vergemålsloven.

Overordnet om forslaget

Norge ratifiserte i 2013 FNs konvensjon om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne (CRPD). Konvensjonen skal sikre at mennesker med nedsatt funksjonsevne får sine menneskerettigheter ivaretatt. Norges regelverk og praksis må endres vesentlig, for å oppnå komme i trad med CRPD. Forslaget er et steg i riktig retning, men ikke tilstrekkelig. Vi vil utdype noen punkter i det videre:

- **Om samtykkekompetanse**

Forslaget om endringer i § 20 og i § 33, legger begge vekt på personens vilje, og at dette skal være avgjørende. Dette er viktig og positiv endring. Samtidig er det vesentlige spørsmålet da videre hvordan det skal komme fram hva som er personens vilje. I dagens vergemålssystem virker dette svært vanskelig å få til.

NFU, som gjennom årene har arbeidet grundig med vergemålsproblematikk, utdyper i sin høringsuttalelse hvor komplisert det kan være å få klarlagt en persons vilje. Med utgangspunkt i dette, foreslår en vesentlig endring av vergemålsordningen, der at det

innføres et system med beslutningsstøtte. Et slikt system vil oppfylle kravene CRPD, og SAFO støtter en slik endring.

- **Om formodning om samtykke når det ikke fremkommer protest**

Departementet henviser til Lovavdelingens tolkningsuttalelse 21. mars 2018 antas det at dersom det ikke er særlige holdepunkter for noe annet, må det ha en klar formodning for seg at et ordinært vergemål ikke strider mot ønskene og viljene til personen det er aktuelt å opprette vergemål for. Uttalelsen må ses i sammenheng med at ordinært vergemål er en bistands- og støtteordning. Departementet ber om høringsinstansenes syn på om en slik formodning bør legges til grunn.

SAFO mener at det kan være flere årsaker til at ikke en person setter seg imot vergemål, og at det derfor ikke automatisk kan formodes at et vergemål ikke strider mot ønskene og viljen til personen hvis ikke motstand framkommer. Mangel på uttrykt motstand kan bunne i mangel på kunnskap om hva man skal klage på og hvem man skal henvende seg til for å klage. Personer kan også ha vanskelig for å uttrykke seg. Slik vergemålsordningen praktiseres i dag, vil noen ganger vergemål kunne oppleves mer som en innskrenkning av frihet til å bestemme selv, heller enn en «bistands- og støtteordning». Det må det være sikre systemer for at ikke en begrensning av opplevd frihet utøves, uten at vedkommende selv har samtykket.

- **Om at samtale kan unnlates når det er umulig eller formålsløst**

Det følger av vergemålsloven § 59 første ledd bokstav e at det forut for fylkesmannens vedtak om vergemål skal gjennomføres en samtale mellom saksbehandleren og personen det er begjært vergemål for, «med mindre det må antas at personen ikke kan forstå hva saken gjelder». Departementet foreslår å endre teksten til «med mindre det må anses som umulig eller formålsløst å gjennomføre en samtale.», med utgangspunkt i ønsket om en tydeliggjøring av forutsetningen om samtale skal foreligge.

SAFO ser det slik at ny formuleringen også blir basert på skjønn, og at det kan være vanskelig i dagens ordning å se hvordan denne vurderingen skal gjøres. Igjen vil vi vise til NFUs utdypning av problemstillinger i praksis i NFUs høringsuttalelse, på bakgrunn av erfaringer i enkeltsaker. SAFO mener forslaget illustrerer behovet for å endre selve praktiseringen av vergemål, da dette trolig må til for at intensjonen med ordlydsendringen skal kunne gjennomføres.

- **Om Klage og begjæringsrett i saker om vergen**

Det er et positivt forslag å styrke mulighetene for personen selv og kretsen rundt til å begjære fratakelse av vergeoppdrag og retten til å klage på den avgjørelsen Fylkesmannen kommer frem til.

Imidlertid bør ordlyden i § 29 endres slik at det fremkommer at hovedregelen skal være personens vilje, ikke hva som av forvaltningen anser som det beste for personen. Dette vil være i tråd med selvbestemmelse, som er et hovedmål.

Det er positivt at det i noen grad åpnes for at en krets rundt personen skal kunne begjære endring av verge. Noen ganger kan personen selv ikke klare dette. Det bør imidlertid framgå av saken at dette ikke er i strid med det personen selv ønsker.

SAFO viser for øvrig til NFUs høringsuttalelse som vi støtter.

Med vennlig hilsen

Samarbeidsforumet av funksjonshemmedes organisasjoner SAFO

Vigdis Endal

Daglig leder